

УДК 631.11: 330.111.4

Д. А. Міщенко,
к. е. н., доцент кафедри економіки підприємства, КПУ

ЕФЕКТИВНА СИСТЕМА ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Визначено інженерно-технічне забезпечення у сільському господарстві. Обґрунтовано основні задачі технічного забезпечення на сільськогосподарських підприємствах.

The engineering technical providing is certain in agriculture. It is led to basic tasks of the technical providing on agricultural enterprises.

Ключові слова: інженерно-технічний сервіс, забезпечення, реформування, сільськогосподарське підприємство, тенденція, удосконалення взаємин.

ВСТУП

Реформування сільськогосподарських підприємств, виникнення великої кількості дрібних товаровиробників, утворення нових агросервісних формувань, реструктуризація служби інженерно-технічного сервісу сільськогосподарських підприємств викликають потребу в комплексному вирішенні ряду теоретичних і практичних питань, спрямованих на уточнення пріоритетів розвитку системи інженерно-технічного сервісу в сільському господарстві, її адаптації до ринкових умов, трансформацію і організацію виробничих підрозділів інженерно-технічної служби господарств, удосконалення взаємин між виробниками технічних засобів, постачальницькими та обслуговуючими формуваннями і сільськогосподарськими товаровиробниками на ринку інженерно-технічного сервісу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Враховуючи важливість проблем формування матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств, їх вирішенню присвячені наукові праці багатьох учених і практиків. Вагомий внесок у їх розробку внесли такі зарубіжні та вітчизняні учені-економісти: А.М. Абашина, В.Г. Андрійчук, Л.Н. Братнікова, Н.М. Внукова, В.Д. Газман, П.І. Гайдуцький, О.Ф. Гриценко, М.Я. Дем'яненко, М.І. Кісіль, М.Г. Лобас, В.Л. Осецький, Г.М. Підлісецький, Л.Н. Прилуцький, П.Т. Саблук, Р.П. Саблук, І.К. Тальє, А.М. Турило, Є.В. Хабатова, Г.В. Черевко та інші.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

— визначити інженерно-технічне забезпечення у сільському господарстві;
— обґрунтувати основні задачі технічного забезпечення на сільськогосподарських підприємствах.

РЕЗУЛЬТАТИ

Реформування економіки народного господарства супроводжується пошуками ринкових форм інженерно-технічного сервісу, а їх наукове обґрунтування і організація ринку інженерно-технічного сервісу на засадах ринкової економіки набула важливого теоретичного і практичного значення.

Нестабільність виробництва продукції в сільському господарстві, порушення еквівалентності обміну і зниження платоспроможності сільськогосподарських товаровиробників призвели до стійкої тенденції спаду технічної оснащеності. На сьогодні відносно технологічної потреби сільське господарство забезпечене технічними засобами на 43—48%, але і їх технічна готовність становить від 49 до 76% [1, с. 96].

Зниження технічної оснащеності сільськогосподарського виробництва призвело до скорочення посівних площ стратегічних для України зернових і зернобобових культур.

Організаційні форми машиновикористання пройшли шлях від тракторних, тракторно-польових, тракторно-комплексних бригад, механізованих ланок і загонів до цехів механізації, де машини і обладнання використовуються значно ефек-

тивніше, ніж у окремих бригадах. Ще вищої ефективності досягнуто при переході цехів механізації або окремих виробничих підрозділів до орендних відносин.

При реформуванні майнових відносин, реструктуризації інженерно-технічної служби господарств, трансформації сільськогосподарського виробництва до ринкової економіки, досвід орендних відносин між механізованими і обслуговуваними підрозділами та споживачами технічних засобів і послуг з успіхом використовується при створенні техніко-технологічних обслуговуючих кооперативів і встановленні паритетних економічних взаємин між ними і споживачами їх послуг, що дозволяє зберегти цілісність матеріально-технічної бази, запобігти розвалу інженерно-технічної служби господарств, забезпечити виробництво сільськогосподарської продукції [6, с. 23].

Досвід крупногрупової організації використання техніки у збирально-транспортних та інших спеціалізованих загонах використаний при створенні нинішніх машинно-технологічних формувань.

Послуги МТС і механізованих загонів різних форм власності дозволяють сільськогосподарським товаровиробникам значною мірою забезпечити виконання тих механізованих робіт, які вони не можуть забезпечити власними засобами. Проте, внаслідок комерційної спрямованості діяльності машинно-технологічних формувань та їх монополізму на ринку виробничих послуг, розцінки за їх надання у 2—3 рази перевищують собівартість виконання робіт власними засобами замовників.

У 2003 році згідно Закону України Про захист прав покупців сільськогосподарських машин ((ст.1) м. Київ, 5 червня 2003 року № 900-IV) технічний сервіс визначено як комплекс робіт та послуг із забезпечення покупців сільськогосподарськими машинами, ефективного використання та підтримання їх у справному стані протягом всього періоду експлуатації.

Вже в жовтні 2006 року згідно Закону України Про систему інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу України ((ст.1) м. Київ, 5 жовтня 2006 року № 229-V) надане більш широке трактування технічного сервісу — як забезпечення агропромислового комплексу технічними засобами і підтримання їх у технічно справному стані протягом усього періоду експлуатації, вивчення попиту, реклама, технічна і торгово-економічна інформація, доставка, передпродажна підготовка, гарантійне обслуговування нових та відремонтованих технічних засобів, забезпечення запасними частинами, навчання експлуатаційно-ремонтного персоналу [2, с. 50].

Технічна політика АПК має бути направлена на формування відповідальності заводів-виробників за технічний стан виробленої ними техніки перед споживачами, ефективно її використання

споживачами згідно рекомендацій по ефективно-му використанню, у підготовці кадрів всіх рівнів при заводах, активному і зацікавленому в юридичному плані, відповідальному впровадженні фірмових засад технічного сервісу.

Тактика виробничих послуг згідно "Закону" передбачає трьохступеневий рівень їх реалізації: виробник техніки, дилер, споживач.

На нашу думку, в ринкових умовах, що складаються в Україні, інженерно-технічне забезпечення у сільському господарстві потрібно розглядати як стратегічний напрям по забезпеченню робочої здатності техніки в період експлуатації з позицій юридичного, економічного, нормативного, технічного, технологічного та кадрового забезпечення, як невід'ємну ланку, що пов'язує виробника та споживача техніки.

Правові й нормативні документи мають передбачити сертифікацію послуг і їх обсяг, якість, ціну не тільки вітчизняної техніки, але й імпоротної, особливо при реалізації техніки, що була у вжитку.

Зростаюче значення інженерно-технічного сервісу обумовлене певними об'єктивними тенденціями:

— потужним інформаційним забезпеченням, що призвело до зміни стосунків між споживачем і виробником;

— підвищенням вимог до якості машин і обладнання;

— складністю промислових виробів і, як наслідок, додатковими вимогами щодо кваліфікації спеціалістів з виробничої і технічної експлуатації;

— високі темпи науково-технічного прогресу, який обумовлює передчасне моральне старіння машин і диктує потребу їх примусової модернізації в процесі експлуатації у споживача.

Зважаючи на вищесказане, можна дати наступне визначення інженерно-технічного забезпечення — як системи консультацій і підготовки кадрів, придбання техніки, забезпечення її запасними частинами і паливно-мастильними матеріалами, технічне обслуговування і ремонт з метою економічно вигідної експлуатації технічного складного виробу протягом терміну, який задовольняє споживача, а також утилізація техніки.

Виходячи з цього визначення, основними задачами технічного забезпечення на виробництві має стати вирішення наступних проблем:

1. Консультація потенційних покупців перед придбанням машини або виробу даної фірми, що дозволить їм зробити правильний і зважений вибір.

2. Підготовка персоналу до майбутньої ефективною та безпечною експлуатації техніки.

3. Передача необхідної технічної документації, що дозволить спеціалістам кваліфіковано використовувати техніку і обслуговувати її в межах дозволених технічних норм.

4. Передпродажна підготовка техніки перед

реалізацією її споживачеві.

5. Доставка техніки на місце експлуатації.

6. Підготовка техніки на місці експлуатації і демонстрація її покупцю (пуско-налагодні роботи).

7. Забезпечення роботоздатності техніки протягом терміну її експлуатації.

8. Оперативне забезпечення запасними частинами.

9. Збір і систематизація інформації щодо виробничої і технічної експлуатації техніки.

10. Аналіз роботи конкурентів на ринку техніки і сервісу.

11. Забезпечення служби маркетингу первинною інформацією щодо потреб в техніці і послугах.

12. Утилізація техніки.

Виробнича суть інженерно-технічного сервісу полягає в тому, що сільгоспвиробник одночасно з придбанням машини отримує доступні за ціною якісні, надійні, обов'язкові за строками послуги від виробника на весь строк її експлуатації як супровід по забезпеченню робочої здатності.

За сучасним визначенням і реалізацією в розвинутих країнах сервіс (service (англ.) — послуга) полягає не тільки в технічному обслуговуванні і ремонті машин, які знаходяться у споживачів, а значно раніше, коли вони ще є товаром. Сервіс продовжується, коли машина стає засобом праці, і досягає максимальної значимості при забезпеченні їх робочої здатності [3, с. 25; 5, с. 40].

В Україні продовжується тенденція щодо зменшення рівня технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва і уже наближається до критичної межі. На сьогоднішній день основними сільськогосподарськими машинами аграрні підприємства забезпечені на 40—60 %. Понад 90 % з них відпрацювало свій амортизаційний термін.

Наявне матеріально-технічне оснащення не дає сільгосптоваровиробникам своєчасно і в повному обсязі виконувати агротехнічні операції. Технічні можливості наявного парку зернозбиральних комбайнів дають змогу зібрати зернові в оптимальні строки лише на третині площ, для решти — строки збільшуються у два-три і більше разів. Як результат, — сільське господарство країни щороку не добирає майже третину валового збору врожаю, що в грошовому виразі рівнозначно 8—10 млрд грн. Тільки для ефективного оновлення комбайнового парку необхідно щороку закупляти 4—5 тис. одиниць техніки загальною вартістю 2,5 млрд грн. [2, с. 83].

Складну ситуацію погіршує також стан вітчизняного сільгоспмашинобудування. На жаль, через відсутність у сільгоспмашинобудівників новітніх технологій виробництва, брак обігових коштів, зупинку оновлення основних фондів підприємств, знос яких у галузі становить 79 %, у тому числі технологічного обладнання та верстатного пар-

ку — 92 %, в умовах фінансової кризи у сільськогосподарському машинобудуванні скорочується виробництво вкрай необхідних селу техніки і обладнання [4, с. 93].

Застарілі енергозатратні техніка і технології сільгоспвиробництва, внаслідок відсутності на внутрішньому ринку вітчизняних конкурентоспроможних з іноземними фірмами машин і обладнання, не дозволяють використовувати потенціал українських ґрунтів, отримувати продукцію в рослинництві та тваринництві на світовому рівні, потребують значних трудових ресурсів, а собівартість продукції не завжди покривається ринковими цінами.

Зарубіжний і вітчизняний досвід показує, що для підтримання техніки в робочій здатності витрачається 80—300% від її початкової вартості. У передових країнах світу надійний і якісний інженерно-технічний сервіс є невід'ємною складовою успіху фірми на ринку збуту, що веде до конкуренції "гарантій" у боротьбі на цьому ринку.

В Україні на даний час існує безліч структур, які надають послуги з інженерно-технічного сервісу сільському господарству. До них слід віднести:

— різні підприємства, які базуються у тих містах, де є основні виробники вітчизняної техніки, основним напрямом роботи яких є поставка запасних частин, вузлів, агрегатів, шин, підшипників, витратних матеріалів до тракторів ЮМЗ, МТЗ, Т-150, ДТ-75, Т-40, Т-25, Т-16, комбайнам НИВА і ДОН, плугам, культиваторам причіпним КПС, КПЕ і іншій сільгосптехніці ("Дніпротрактор", "ЮМТ" (м. Дніпропетровськ), ТОВ "ДОН-Техсервіс", ТОВ ТБ "Київтрактородеталь" тощо);

— різні підприємства, що спеціалізуються на продажі та сервісному обслуговуванні імпортової техніки (Корпорація "Агро-союз", яка надає гарантійне і післягарантійне обслуговування на території України техніки "HORSCH Агро-Союз", Krone, CLAAS, CASE, John Deere, УТО, РОСТ-СЕЛБМАШ. Сервісні центри Корпорації "Агро-союз" працюють по всій території України — в Дніпропетровську, Нікополі, Запоріжжі, Мелітополі, Києві, Білій Церкві, Борисполі, Миколаєві, Хмельницькому, Одесі, Житомирі, Черкасах, Умані, Звенигородці, Полтаві, Лубнах, Конотопі, Сімферополі, Харкові, Херсоні, Кіровограді, Луганську, Львові, Тернополі, Луцьку, Сумах; Концерн — "WestfaliaSurge", до складу якого входить більше 250 діючих фірм, що знаходяться в більш ніж 50 країнах світу. Основна діяльність пов'язана з виробництвом спеціальних машин і установок при виробництві якісного молока та їх сервісі; "Агротек" (м. Дніпропетровськ));

— різні підприємства, що спеціалізуються на продажі та сервісному обслуговуванні техніки, що виробляється у країнах СНД (ТОВ ПКП "Мотор-Агро" (м. Харків), ТОВ "Агротехсервіс", яка є офіційним дилером і постачальником сільгосп-

техніки провідних світових виробників: Gregoire Besson, Bergmann, Great Plains, Jf Stoll, Welger, Rauch, а також агротехніки вітчизняних виробників — Белгормаш Сервіс, Пермагромаш, Калачинській Механічний завод тощо;

— дрібні машинно-технологічні станції (ЗАТ "Машинно-технологічна станція "Агросвіт", Житомирська область; Машинно-технологічна станція "ЯТРАНЬ", Кіровоградська обл., Відкрите акціонерне товариство "Вишницька сільськогосподарська машинно-технологічна станція", Чернівецька область, "Сільгосптехніка" (КП "Сільгосптехніка", Донецька обл., ВАТ "Бурштинська сільгосптехніка" тощо), що засновані, здебільшого, на колективній власності, ремонтні майстерні підприємств. Неefективність їх діяльності МТС доводять факти банкрутства ВАТ "Київська державна сільськогосподарська машинно-технологічна станція", передача 100-відсоткового пакета акцій ВАТ "Скала-Подільська сільськогосподарська машинно-технологічна станція" та ВАТ "Кельменецька сільськогосподарська машинно-технологічна станція" до статутного фонду НАК "Укragenrolізинг".

Аналіз показує, що вітчизняні підприємства-виробники техніки за наявності юридичної і економічної відповідальності за роботоздатність своєї продукції в гарантійний період можуть стати банкрутом через високу оперативну трудомісткість технічного обслуговування, низькі показники наробітку на відмову, якість запасних частин і, як наслідок, високі затрати на утримання служби по обслуговуванню техніки в гарантійний період.

У передових країнах світу надійний і якісний технічний сервіс є невід'ємною складовою успіху фірми на ринку. Тому іде війна гарантій у боротьбі за ринки збуту. На Україні іде війна безвідповідальності виробників сільськогосподарської техніки перед споживачами щодо утримання реалізованої їм техніки в роботоздатному стані. Крім того, економічна криза сприяла деградації матеріальної бази, організаційних основ і технологій технічного сервісу.

Планово-запобіжна система інженерно-технічного обслуговування сільськогосподарської техніки в повному обсязі не спрацювала з різних причин. Головною причиною недбалого ставлення до регламентованих робіт з технічного обслуговування був і залишається низький технічний рівень вітчизняної техніки, низькі показники надійності (наробіток на відмову, тривалість простоїв по відмовах, трудомісткість усунення відмов), висока трудомісткість оперативного технічного обслуговування.

Заводи-виробники спільно з НДУ і вузами мають розробити нормативно — технічну, технологічну документацію ремонтних креслень, розробку типового наробку технологічного обладнання, інструменту, засобів контролю технологічних процесів діагностування вузлів, агрегатів, систем,

повно комплектної машини згідно ДСТУ, рекомендацій по розміщенню ремонтно-технологічного обладнання та організації ремонтно-обслуговуючого виробництва. Всі завершені напрями виробничої діяльності мають бути підтверджені необхідними сертифікатами та ліцензіями згідно закону про захист прав споживача.

ВИСНОВКИ

На нашу думку, в ринкових умовах, що складаються в Україні, інженерно-технічне забезпечення у сільському господарстві потрібно розглядати як стратегічний напрям по забезпеченню робочої здатності техніки в період експлуатації з позицій юридичного, економічного, нормативного, технічного, технологічного та кадрового забезпечення, як невід'ємну ланку, що пов'язує виробника та споживача техніки. Правові й нормативні документи мають передбачити сертифікацію послуг і їх обсяг, якість, ціну не тільки вітчизняної техніки, але й імпоротної, особливо при реалізації техніки, що була у вжитку.

Зважаючи на вищесказане можна дати наступне визначення інженерно-технічного забезпечення — як системи консультацій і підготовки кадрів, придбання техніки, забезпечення її запасними частинами і паливно-мастильними матеріалами, технічне обслуговування і ремонт з метою економічно вигідної експлуатації технічно складного виробу протягом терміну, який задовольняє споживача, а також утилізація техніки.

Література:

1. Андрійчук В.А. Проблеми капіталізації сільського господарства на сучасному етапі. Розвиток аграрної економічної науки в Україні та її завдання в умовах освоєння ринкової системи господарювання: матеріали Восьмих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів аграрників. Київ. 20—21 червня 2006 р. — К.: ННЦ ІАЕ УААН, 2006. — 410 с.
 2. Гудзь О.Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: монографія. — К.: ННЦІАЕ, 2007. — 578 с.
 3. Донець Л.І., Романенко Н.Г. Основи підприємництва. Навчальний посібник. — К.: ЦНЛ, 2006. — 320 с.
 4. Ланченко Є.О. Факторний аналіз впливу ефективності господарювання на розвиток інвестиційних процесів в аграрних підприємствах // Економіка АПК. — 2006. — № 5. — С. 92—98.
 5. Мойса М.Я., Крюкова І.О. Ресурсний потенціал аграрних підприємств та економічний механізм його раціонального використання // Економіка АПК. — 2004. — № 2. — С. 38—42.
 6. Основні шляхи досягнення конкурентоздатності реформованих аграрних підприємств (наукові та практичні рекомендації) / Є.Ф. Томін та ін. — Полтава: Terra. 2001. — 138 с.
- Стаття надійшла до редакції 12.10.2009 р.*